İSRA

(gece yürütmek, gece yürüyüşü)

Kur'an-ı Kerim'de 5 yerde geçen ve 17. surenin adı olan isra kelimesine Arap lügatçılan 2 kök göstermektedirler. Birincisi, gece yürüyüşü anlamındaki sûra, ikincisi de geniş toprak ve yüksek yer anlamındaki serat'tır. Kur'an'daki kullanımı dikkate alırsak isra, bu köklerin ikisini birden kucaklayacak bir anlam ifade edebilir. Buna göre isra, geniş ve yüksek bir mekânda gece yürütmek demek olacaktır. Nitekim Kur'an'da geçtiği bütün yerlerde bu anlamdadır, (bk. 11/81; 15/65; 17/1 vs.)

Kur'an'ın, israya kaynaklık eden ayeti şöyledir:

"Bütün varlıkların tespihi o kudretedir ki, ayetlerimizden bazılarını kendisine gösterelim/kendisini ayetlerimizden bir parça olarak gösterelim diye kulunu, gecenin birinde Mescid-i Haram'dan, çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya/o en uzak secdegâha yürütmüştür. Hiç kuşkusuz, O'dur Semî' ve Basîr." (İsra, 1)

Burada sorulması gereken önemli bir soru var:

İsra suresi 1. ayetteki Mescid-i Aksa hangi mescittir? Kur'an'ın indiği dönemde Kudüs'te Mescid-i Aksa adıyla bir bina olmadığı biliniyor. Oysaki hemen tüm din kitaplarında bu ayetteki Mescid-i Aksa ile Kudüs'te bugün bulunan Mescid-i Aksa'nın kastedildiği bildiriliyor. Kur'an-ı Kerim tarih ve coğrafya gerçeklerine aykırı bilgi içermeyeceğine göre, durum nasıl çözülecektir? Acaba, İsra suresi **1.** ayette kastedilen, Kudüs'te bugün Mescid-i Aksa adıyla anılan mescitten başka bir mescit midir?

İsra 1. ayette sözü edilen mescidin Kudüs'te bugün Mescid-i Aksa adıyla anılan mescit olması, tarih açısından mümkün değildir. Çünkü bugünkü Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksa, kesinlikle bilinmektedir ki, Peygamberimizden çok sonraki bir zamanda Abdülmelik bin Mervân (ölm. 86/705) zamanında inşa edilmiştir. O halde, İsra 1. ayetin bu mescide yollama yapması söz konusu edilemez.

Şu iki ihtimalin altını çizebiliriz:

1. İhtimal:

İsra l'de sözü edilen 'Mescid-i Aksa' tamlaması, tarihsel bir mekâna atıf yapmaksızın tamamen sözlük anlamında kullanılmıştır. Bu tamlamanın anlamı, 'en uzak noktadaki mescit' demektir. Bu tamlama ile, geleneksel kabulün söylediği gibi, Kudüs'teki bir mescidin kastedilmesi mümkün görülmemektedir. Çünkü Kudüs'te o zaman böyle bir mescit yoktur. Şu da unutulmamalıdır:

Kudüs'ün bulunduğu Filistin toprağı, bizzat Kur'an'ın beyanıyla, 'edne'l-arz' yani yeryüzünün Kabe'ye en yakın bölgesidir; 'aksa'l-arz' yani yeryüzünün en uzak bölgesi değil..

Başka bir deyişle, bizzat Kur'an, İsra 1. ayetteki 'aksa mescidi'nin (en uzaktaki mescidin) Kudüs'teki herhangi bir mescit olamayacağını bildirmektedir. Bu da bir Kur'an mucizesidir.

Kur'an, kendisinin, tanrısal murada aykırı biçimde yorumlanmasının önünü bizzat kendisi kesmektedir. Tabiî, bunun böyle olduğunu anlamak için Kur'an'ı geleneksel dayatmalardan soyunup sıyrılarak Kur'an'ın istediği şekilde okumak gerekir. Geleneksel egemenlerin dayatmalarını din yaparak Kur'an'ı onların istikametinde anlamaya kalkanlar, Kur'an'dan, Kur'an'ın muradını asla anlayamazlar. Kur'an'ın muradını sadece Kur'an'dan anlayabiliriz. Çünkü insanoğlunun Kur'an dışında kirletmediği hiçbir değer, hiçbir miras kalmamıştır. Kur'an mesajını gölgeleyen tek şey olabilir: Geleneksel egemen anlayışın dayatmaları. O dayatmaları, hanîf bir ruhla kırıp aşanlar Kur'an'ın muradını anlamada Kur'an'ın yanılmaz ve yüzüstü bırakmaz desteğini mutlaka alırlar. **Kur**'an, kendisine samimiyet ve sadakatle hizmet edenleri asla mahrum ve mahcup etmez.

Tekrar bahsimize dönelim:

İsra l'deki 'mescid-i aksa' ile, gelecek bir zamanda yapılacak ve adı Mescid-i Aksa konacak bir mescide işaret edildiği de söylenemez. Çünkü ayette kullanılan fiil geçmiş zaman (mâzî) kipidir. Zaten böyle bir iddia, isra olayının Peygamberimiz tarafından yaşanmadığını iddia etmekle eşanlamlı olur ki böyle

bir şey söz konusu edilemez. Çünkü Kudüs'te Mescid-i Aksa adıyla anılan mescidin yapım tarihi Hicrî 90 yıllarıdır. Yani Hz. Peygamber'den yaklaşık yüz yıl sonra...

Bütün bunları dikkate aldığımızda, şunu söyleyebiliriz: Ayette kastedilen, madde ötesi âlemde bir secdegâhtır ki bunu bizim aklımız ve üç boyutlu âlem şartlarıyla kayıtlı bilgilerimiz açıklayamaz. Kur'an bu konuda hiçbir açıklama yapmamaktadır.

Bize göre, ayette kastedilen 'mescid-i aksa' (en uzak noktadaki mescit) işte bu anlamda bir 'mescit'tir. Yani burada sözü edilen secde yeri, bir mekân değil, 'en öte' yani mekânsızlık âlemidir. Bu anlam, bizim bildiğimiz kadarıyla, ilk kez, tasavvuf tarihinde bir dönüm noktası olan Osmanlı sûfî bilgini Kuşadalı İbrahim Halveti (ölm.1845) tarafından ifadeye konmuştur. Bilim dünyasına bu satırların yazarı tarafından bir doktora teziyle tanıtılan Kuşadalı, yayınladığımız mektuplarında İsra suresi 1.ayeti anlamlandırırken şöyle diyor:

"Bu ayetteki 'Mescid-i Haram'dan... ifadesi nâsûta, 'mescid-i aksa'ya... ifadesi ise lâhûta işarettir." (Kuşadalı İbrahim, s. 274, mektup, 84)

Bu açıklamadan anlaşılan odur ki, Isra **1.** ayette Mescid-i Haramla, insanlık alemindeki en büyük tevhit mabedi olan Kabe'ye, mescid-i aksa deyimiyle de, madde âleminin üstünde ve ötesindeki yüce âleme dikkat çekilmiştir. Bu durumda anlam şu olur: Hz. Muhammed, Cenabı Hak tarafından, niteliği bizce bilinemeyecek bir yolculukla madde âleminin en büyük mabedinden mânâ âleminin uç noktasına götürülmüş ve orada Yaratıcı'nm en büyük tecellilerine tanık edilmiştir.

2. *İhtimal:*

İsra **1.** ayette sözü edilen mescid-i aksa, Kudüs'te bulunan ve Hz. Peygamber'den sonraki zamanlarda Abdülmelik bin Mervân tarafından yaptırılan Mescid-i Aksa değil, başka bir Mescid-i Aksa'dır.

Durumu biraz daha yakından görelim: Peygamberimizin hayatından ve İslam tarihinden bahseden eski bazı kaynaklar Mekke'nin Cîrâne Vadisi diye anılan mevkiinde Mescid-i Aksa

adıyla anılan bir binanın bulunduğunu ve Hz. Peygamber'in, Mekke'nin merkezine en uzak mescit olan bu secdegâhta zaman zaman gidip namaz kıldığını haber veriyorlar.

Bu bilgiler, ilk kaynaklarında yapılan bir Emevî tahrifatıyla yok edilmek istenmiştir ama tarih, bu bilgileri bir biçimde bize iletmiştir. Daha doğrusu, Kur'an, burada tarih eliyle bir mucizesini daha işletmiş ve kendisini bir büyük yalana karşı korumaya almıştır. İlk tahrifat, tarihçi Vâkıdî'nin (ölm. 207/822) *'Kitabü'l-Megâzî'sindt,* ikinci tahrifat ise Mekke ve civan konusunda kaynakların kaynağı olan Ezrakî'nin (ölm. 250/864) 'Tarihu Mekke'sinde yapılmıştır. Biraz aşağıda ayrıntılannı vereceğiz.

Vâkıdî ve Ezrakî'nin ünlü eserlerinin ilk nüshalarında yer alan ve bizim yukarıda verdiğimiz bilgilerin aynısını kayda geçiren bilgi, sonraki nüshalardan çıkarılmıştır. Anlaşılan o ki, birileri, İsra suresinde geçen Mescid-i Aksa deyimini, Emevî kralı Abdülmelik bin Mervan'm yaptırıp aynı adı koyduğu mescitle eşitlemek için bir oyun oynamıştır. Benzerine çok rastladığımız bu şeytanî oyun, Emevtlerin şanınaf!) gerçekten yakışmaktadır.

Bu Emevî oyunu, benzeri birçokları gibi, tutmuş ve İsra suresinde geçen Aksa Mescidi'nin Kudüs'teki Mescid-i Aksa olduğu herkes tarafından tartışmasız ve kuşkusuz bir biçimde tekrarlanmıştır.

Klasik müfessirler, anılan ayeti açıklarken, 'Mescid-i Aksa yani Beytül Makdis' diyerek işi bir tür 'tarihsel hîle-i şer'iye' ile geçiştirme yoluna gitmişlerdir. Daha doğrusu, Emevîlerin oyununu deşifre etme cesaretini göstermek yerine işi, açıkça gargaraya getirmişlerdir. Bizim çok saygı duyduğumuz Elmalılı Hamdi bile bu gargaracılığı yapmıştır. Selefi olan gargaracıların sözünü aynen tekrarlayarak kenara çekilmiş, o büyük yeteneğini işleterek "Mescid-i Aksa nasıl olur da Beytül Makdis ile eşitlenir?" diye soramamıştır, sormamıştır. Çünkü Elmalılı, hiçbir konuda geleneksel dedikodu fırtınasına maruz kalmak istememiştir. Burada ve daha birçok yerde böyle davranmış, durumu idare etmek için, tabir caizse, "Yersen yoğurt, içersen ayran" türünden kelam etmiştir.

Kur'an indiği zaman Kudüs'te Beytül Makdis vardı, ama ayet, Beytül Makdis demiyor, Mescid-i Aksa diyor. Maksat, Beytül

Makdis olsaydı, ayet neden Mescid-i Aksa diyerek Kur'an'ı tarih açısından, hâşâ, yanlış yapmış bir duruma düşürsün?!

"Mescid-i Aksa yani Beytül Makdis" ne demek? Bunun izahı mümkün mü? Mescid-i Aksa, Beytül Makdis ile nasıl eşitlenir? Ne inşa edenleri aynı, ne inşa edildikleri devirler...

Anlaşılan o ki, esas Mescid-i Aksa'yı yok gösterip Peygamberimizden bir asır sonra yapılan bir Emevî mescidini 'Miraç uğrağı'na dönüştürmek için benzeri çok görülmüş senaryolardan biri sahneleniyor. Hz. Peygamber'in 'miraç gecesi' yaşadıklarına inanmayan Yahudi ve müşriklerin, ertesi sabah ona Kudüs'le ilgili sorular sorduklarını, onun da bu sorulara Kudüs'te yaşamış biri gibi açık açık cevaplar verdiğini söyleyen ve bu yolla, olmayan Mescid-i Aksa'yı var göstermeye çalışan rivayetlerin, andığımız senaryonun uydurulmuş destekleri olduğunda hiçbir kuşku yoktur. Yani o rivayetlerin tümü uydurmadır.

Bu senaryoyu öne çıkaranlar, bir yandan Kur'an'ı, hâşâ, tarih ve coğrafyaya ters sözler söyleyen bir kitap haline getirirken öte yandan, hiç farkında olmadan, Hz. Muhammed'i gerçeğe aykırılığın aracı yapmaktadırlar, Daha ayrıntılı bilgi edinmek için, konu üzerinde ciddi araştırmaları olan bir ilahiyat profesörünün, Mikail Bayram'ın açıklamalarını alıntılamak istiyoruz:

"Tarihen gayet iyi, gayet kesin biliyoruz ki, Mescid-i Aksa'yı Abdülmelik bin Mervân inşa etti. Evet, o tarihte Kudüs'te bir mescit mevcut idi; Davud ve Süleyman peygamberler zamanında yapılan bir mescit vardı. Ancak onun adı Mescid-i İlya idi. Beyt-i Makdis, Beyt-i Mukaddes diye de anılırdı. Hatta Hz. Peygamber'in sözünde Mescid-i Süleyman olarak da geçiyor. Kur'an'da ise Mescid-i Aksa'dan söz ediliyor. Hz. Peygamber zamanında Kudüs'te böyle bir mescit yoktu."

"Peki, o zaman Müslümanlar niçin Isra suresinin ilk ayetini miraçla ilgili gördüler ve Hz. Peygamber'i Mescid-i Haram'dan Kudüs'teki 'Mescid-i Aksa'ya getirdiler?"

"Vâkidî'nin *'Kitabü'l-Megâzî*'sinin eski bir nüshasında, Fasta'ki Karaviyyûn Kütüphanesi'ndeki bir nüshasında deniliyor ki: 'Mekke'de Cîrâne Vadisi'nin ortasında bir mescit vardı. Bu mescidin adı Mescid-i Aksa idi. Bu mescit, Hz. Peygamber'in mescit edin-

diği on beş, on altı mescitten en uzakta olanı idi ve bunun için de Mescid-i Aksa (En Uzaktaki Mescit) diye anılırdı. Hz. Peygamber zaman zaman ashabıyla birlikte oraya gider, orada ibadet ederdi."

"İlginç olan nokta şudur: Vâkidî'nin *'Kitabü'l-Megâzfsinm* Karaviyyûn'daki en eski nüshasında bulunan bu kayıt, sonraki nüshalardan çıkarılmıştır. Sonraki nüshalarda bu bilgi yoktur. Bunun kimler tarafından çıkarıldığını tahmin etmek de mümkündür."

"Bir örnek daha vermek istiyorum: O da Ezrakî'nin *'Tarîhu Mekke'sidir.* Ezrakî bu eserinde Hz. Peygamber'in hicretinden önce, Mekke ve çevresinde bulunan mescitleri tek tek saydıktan sonra en sonunda bir mescitten daha söz ediyor ki o da Mescid-i Aksa'dır. Orada, bu mescidin Hz. Peygamber'in Mekke'deki mescitlerinin en uzakta olanı olduğu için Mescid-i Aksa adım aldığı da ifade ediliyor..."

"Çok ilginçtir, Ezrakî'nin bu eserinin eski bir nüshasında-ki ben o nüshaya ulaşma imkânı buldum- bu bilgi mevcuttur. Onun da sonraki nüshalarından bu bilgi çıkarılmıştır, sonraki nüshalarda yoktur. Kaç nüshasını gördüysem, bu bilgiler çıkarılmıştır, yoktur. Basılı nüshada da yoktur. Sabri Efendi diye bir zat *'Tarihu'l-Haremeyn'* diye bir kitap yazmış, orada yine Ezrakî'den naklen bu mescitleri tek tek sayıyor, fakat Mescid-i Aksa'yı söylemesi gereken yerde o da orayı söylemiyor..." (Mikail Bayram; *Kur'an'ı Anlamada Tarihsellik Sorunu Sempozyumu,* İstanbul, 2000, s. 224-227)

Mescid-i Aksa'yı, yeryüzünde bir mekânın adı olarak alma yönüne gidersek şunu söylemek zorunda kalırız:

İsra suresi **1.** ayette sözü edilen yürüyüşün miraç diye adlandırılan olayla bir ilgisi yoktur. O, mahiyeti Allah ile Hz. Peygamber tarafından bilinen ve Mekke'nin merkezden en uzak noktasındaki bir mescide gerçekleşen bir yürüyüştür. Kur'an bu yürüyüş ve yürütüşün hatırasını tescil ediyor, ancak niteliği hakkında bir şey söylemiyor. Mitolojik-tahrifçi Emevî yaklaşımı ise birçok konuda yaptığını burada da yapıyor ve bu olayı, kendine paye ve itibar sağlamak için bir yığın yalanla, iftira ile ve hurafe ile besliyor. Bu arada, sahtekârlığının sırıtmasını önlemek için, tarihsel bazı bilgileri de bazı kaynaklardan sildiriyor.